

**Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди (Україна)**

Стамбульський університет (Турецька Республіка)

Вроцлавський університет (Республіка Польща)

Університет Цзинань (Китайська Народна Республіка)

***«Актуальні проблеми
приватного та публічного права»***

**Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції
присвяченої 93-річчю з дня народження члена-кореспондента НАПрН
України, академіка Міжнародної кадрової академії, Заслуженого діяча
науки України, доктора юридичних наук, професора Процевського О.І.**

21 травня 2022 року

м. Харків

Актуальні проблеми приватного та публічного права : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 93-річчю з дня народження члена-кореспондента НАПрН України, академіка Міжнародної кадрової академії, Заслуженого діяча науки України, доктора юридичних наук, професора Процевського О.І. (21 травня 2022 року). – Харків, 2022. – ТОВ «Видавництво Точка», віддруковано у ТОВ «Друкарня Мадрид» через ФОП Гобельовська Л. П.– 460 с.

ISBN 978-617-7988-13-6

У матеріалах збірника представлені результати наукових досліджень вчених, присвячених актуальним проблемам приватного та публічного права.

Видання адресоване вченим, аспірантам, докторантам, викладачам закладів юридичної освіти, працівникам суду, адвокатури, органам юстиції, співробітникам Державної служби зайнятості України, практикуючим юристам, громадським діячам, профспілковим активістам, іншим особам, що цікавляться проблемами приватного та публічного права.

Матеріали конференції оприлюднені у електронному вигляді на сервері відкритого електронного архіву (репозитарію) Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди EKhNPUiR (електронний архів): <http://dspace.hnpu.edu.ua/> та на сайті юридичного факультету: <http://www.hnpu-laws.in.ua/> у розділі «Наука».

Інформація про оргкомітет. Координацію проведення конференції здійснює кафедра цивільно-правових дисциплін і трудового права імені професора О.І. Процевського – тел.: +38(057)700-35-16, e-mail: trudkonf.hnpu@gmail.com

Коваленко Олена Олександрівна (в.о. завідувача кафедри д-р юрид. наук, професор) +38(057)598-98-75;

Головань Тетяна Георгіївна (в.о. декана юридичного факультету канд. юрид. наук, доцент) +38(067)681-93-90;

Ждан Микола Дмитрович (канд. юрид. наук, доцент) +38(063)948-05-19;

Пономаренко Оксана Михайлівна (канд. юрид. наук, доцент) +38(097)332-55-70;

Гоц-Яковлєва Ольга Василівна (канд. юрид. наук, доцент) +38(067)724-29-49;

Гرابко Людмила Владиславівна (ст. лаборант) +38(057)274-83-23

Оргкомітет конференції не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники та їх наукові керівники.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

СЕКЦІЯ «ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО. МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО»

<i>МЕДВІДЬ Ф.М., ЧОРНА М.Ф. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ЯК ЦІННІСТЬ</i>	180
<i>ХАУСТОВА М.Г. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ</i>	185
<i>ЧИРКІН А.С. ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	189
<i>КОШАРНОВСЬКА С.Л. СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ</i>	191
<i>ЛУКАЧ У.Р., СТЕФАНІВСЬКА Л.Т. ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ПРАВОВОЮ КУЛЬТУРОЮ</i>	196
<i>ДЕНИЩУК Д.Є. ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ</i>	198
<i>ІВАНОВ С.Б. КОНСТИТУЦІЯ ПИЛИПА ОРЛИКА В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ</i>	200
<i>КОЗЛОВ О.С. ЩОДО ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ</i>	204
<i>SHIRINKIN N.S. PROBLEMS OF FORMATION OF THE POLITICAL SYSTEM OF UKRAINE</i>	208
<i>SHKIL A.S. LEGAL NIGILISM AND WAYS TO OVERCOME IT</i>	210

СЕКЦІЯ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА СІМЕЙНЕ ПРАВО. ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»

<i>ЗАЙКА Ю.О. ДІЯЛЬНІСТЬ БЕЗ ДОРУЧЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	213
<i>МІЧУРІН Є.О. ПРИВАТНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ІНФОРМАЦІЙНУ ШКОДУ У ІТ-ПРАВІ</i>	217
<i>ЗЕЛЬДІНА О.Р., ГРИШКО В.В. МОДЕРНІЗАЦІЯ СПЕЦІАЛЬНОГО РЕЖИМУ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО СТАНУ</i>	219
<i>ПАШКОВ В.М. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ Е-РЕЦЕПТІВ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ</i>	221
<i>ОЛЮХА В.Г. ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	224
<i>ПАВЛЮЧЕНКО Ю.М., ПАШИНІН О.А. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПЛАТИ ЗА ОРЕНДУ МАЙНА</i>	226

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

2. Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні": Закон України від 24 лютого 2022 № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>

3. Про деякі питання оренди майна спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Сумської області у період воєнного стану: Рішення Сумської обласної ради від 20.04.2022. URL: <https://sorada.gov.ua/dokumenty-oblrady/rishennja-oblasnoji-rady/8-sklykannja/category/262-rishennja-12-sesiji-20042022.html>

4. Про відкрите звернення Київської міської ради до Сполучених Штатів Америки, учасників Організації Північноатлантичного договору, керівництва країн Європи, до дипломатичних місій, представництв міжнародних організацій, розміщених на території міста Києва щодо впровадження зони A2/AD над територією України: Рішення Київської міської ради № 4539/4580 URL: https://kmr.gov.ua/uk/rishenya?field_numeric_doc_value=&field_teaser_value_1=&field_podanya_value_selective=All&field_start_date_n_h_value_1%5Bmin%5D&field_start_date_n_h_value_1%5Bmax%5D&field_birthday_2_value%5Bmin%5D&field_birthday_2_value%5Bmax%5D&&page=1

5. У Знам'янській громаді прийняли програму фінансування тероборони та заходів нацспротиву URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14860?page=2>

УДК 340.121

ORCID 0000-0002-2351-4288

Кошарновська Світлана Леонідівна,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового
права імені професора О.І. Процевського
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди
кандидат юридичних наук
e-mail: kosharik0112@gmail.com

СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

На всіх етапах свого розвитку не тільки держава через систему органів публічної влади зобов'язана здійснювати соціальну функцію, це обов'язок всього сучасного державно-організованого суспільства. Причому основним суб'єктом здійснення соціальної функції у сучасній державі залежно від безлічі факторів може бути або публічна влада, або елементи громадянського суспільства. Можливий і такий варіант – обидва ці суб'єкти реалізують соціальну функцію на субсидіарних засадах.

Можливими є три стратегії формування соціальної держави: як соціальної правової держави, як держави добробуту і як субсидіарної соціальної держави.

Відмінності між цими трьома типами соціальної держави полягають в тому, що до участі у виконанні соціальної функції в різних країнах світу можуть залучатися інші (недержавні) суб'єкти, зокрема – громадські організації та благодійні фонди. З іншого боку, відмінності стосуються також спрямованості соціальної функції держави на розширення доступу до матеріально-фінансових та соціокультурних ресурсів.

Соціальна правова держава представлена переважно в центрі та на півночі Європи (Франція, Німеччина, Швеція, Норвегія, Нідерланди). Виконання нею соціальної функції передбачає досягнення правової рівності, справедливості і свободи не лише в доступності до соціально-економічних, але і соціокультурних ресурсів (вищої освіти, інформаційних технологій, культурно-орієнтованих форм відпочинку, туризму тощо). Така держава реалізує перехід від корпоративно-орієнтованих правових норм до універсально-нормативної правової регуляції.

Держава добробуту представлена переважно в США та Великобританії. Виконання нею соціальної функції передбачає розширення доступу неадаптованих верств населення (бомжів, безробітних, інвалідів) до товарів широкого вжитку та засобів задоволення первинних вітальних потреб (одяг, житло). Держава добробуту досягає цього переважно за рахунок розвитку інформаційних технологій і здешевлення товарів та послуг масового вжитку, що саме по собі є соціально-прогресивним явищем. Однак держава добробуту не має на меті подолання соціокультурної нерівності, і тому виконання нею соціальної функції доволі обмежено поширюється на надання додаткової освіти, забезпечення соціокультурного дозвілля, туризму та соціальної інтегрованості незахищених верств населення [1].

Субсидіарна соціальна держава є комбінованим і компромісним типом соціальної держави, в якій поєднуються особливості соціальної правової держави та держави добробуту. Цей варіант представлений у Канаді, Австралії, Новій Зеландії. Субсидіарна соціальна держава – це такий тип держави, в якому держава, паралельно із виконанням соціальної функції, здійснює розширення її обсягу паралельно із виконанням інших функцій (ідеологічної, виховної тощо). Така держава реалізує стратегію співучасті різних суб'єктів громадянського суспільства (передусім бізнесу) у здійсненні соціальних проєктів.

Сучасна неопатерналістська соціальна держава – це модернізована форма соціальної держави, що відповідає вимогам часу. Але слід зазначити, що видозмінена роль органів публічної влади у реалізації соціальної функції тягне за собою набуття суспільними відносинами іншого формату [2].

Соціальна функція в рамках неопатерналістської соціальної держави спонукає людей з обмеженими можливостями, жінок з малолітніми дітьми та безробітних вести активне трудове життя. І, якщо стосовно безробітних, така політика може бути виправданою, і державно-організоване суспільство тільки виграє від неї, то стосовно таких соціальних груп, як жінки з малолітніми дітьми та особи з обмеженими можливостями (інваліди, пенсіонери по старості), ситуація є доволі проблематичною. Щодо інвалідів постає питання про

гуманність такого роду кроків, а щодо матерів малолітніх дітей ситуація стає ще більш складною і гострою.

Діти, які залишилися без необхідного нагляду, та бездоглядні діти – це проблема й обтяження майбутніх поколінь, і доволі часто втрачена можливість належної соціалізації підростаючого покоління. І поки що ніхто не підрахував, що може бути корисніше для державно-організованого суспільства – сьогоднішня робота цієї матері на виробництві чи у сфері послуг або завтрашні проблеми та витрати на утримання в пенітенціарних установах її дітей, які подорослішали без належного нагляду. Гонитва за миттєвою вигодою може обернутися величезними соціальними збитками.

Соціальна функція, орієнтована виключно на індивідуальну відповідальність громадянина за власне благополуччя, втрачає своє об'єднуюче начало, нейтралізує принципи солідарності та гуманізму. Необхідним є компромісний варіант. Ідея нової історичної форми соціальної держави повинна консолідувати весь накопичений досвід соціальної діяльності: до неї включаються і обов'язки держави щодо соціального захисту (в дещо іншому варіанті порівняно з часом патерналістської соціальної держави), і обов'язки громадянина активно і продуктивно працювати [3].

Реакція суспільства на тенденцію приватизації соціальної функції повинна бути креативною, заходи щодо скорочення державного фінансування соціальної діяльності сприймалися б і реципієнтами, і спонсорами як новаторські і водночас як необхідні і справедливі. Треба відзначити, що і приватизація соціальної функції не може бути повною та всеохоплюючою. Потреби тих груп населення, які з якихось причин не можуть працювати, повинні задовольнятися в обов'язковому порядку або органами публічної влади, або під їх обов'язковим та постійним контролем і з їх субсидіарним фінансуванням.

Соціальна функція сучасних держав у змістовному, інституційному та методологічному аспекті не може виявлятися одноманітно внаслідок відмінностей в географічному положенні, етнокультурному та економічному розвитку і т.ін., що, в свою чергу, зумовлює існування різних типів соціальних держав у теперішній час.

Ідея модифікації соціальної функції не є виключною прерогативою сучасної України, це загальносвітова тенденція, зумовлена об'єктивними обставинами. Останнім часом практично у всіх сучасних державах досить істотно виявляється тенденція до скорочення бюджетних витрат на соціальні потреби, що вимагає свого наукового осмислення.

У зв'язку з цим виникає потреба не лише у вузькоюридичному, але і в міждисциплінарному розгляді соціальної функції як складової діяльності соціальної держави. Якщо розглянути зв'язок між типом соціальної держави та особливостями виконання нею соціальної функції, можна відзначити таке;

– у соціальній правовій державі соціальна функція виконується через реалізацію програм соціокультурної підтримки різних соціальних груп, включаючи і тих, яких не можна вважати «соціально незахищеними» у звичному розумінні слова. Йдеться не просто про виплату різних форм соціальної

допомоги, але і про ресоціалізацію соціально незахищених верств населення шляхом організації освіти, структурування дозвілля для осіб похилого віку, волонтерську та релігійно-просвітницьку роботу в пенітенціарних установах, організацію лепрозоріїв, системи соціальної психіатрії як інструменту боротьби із правопорушеннями і т.ін.

Ключовим моментом у виконанні соціальної функції цим типом соціальної держави є перерозподіл національного доходу з метою вирівнювання між собою представників середньої та вищої соціальної групи при опорі на середній клас;

– у державі добробуту соціальна функція реалізується передусім як організація соціальної допомоги соціально незахищеним та тим, хто з тих чи інших причин зазнав тих чи інших втрат капіталу, робочого місця, місця проживання і т.ін.

Ключовим моментом у виконанні соціальної функції цим типом соціальної держави є підтримка представників нижчого класу з метою недопущення його люмпенізації та запобігання соціально-політичним конфліктам в суспільстві, які можуть виникнути у зв'язку з цим (це і є переважно функція гарантування соціальної безпеки для середнього прошарку населення та еліти);

– субсидіарна соціальна держава реалізує соціальну функцію, передусім, як функцію субсидування, себто, надання адресної допомоги тим, хто її потребує, за наявності запиту на таку допомогу.

Ключовим моментом у виконанні соціальної функції цим типом соціальної держави є недопущення мовчазної дискримінації соціально незахищених верств населення у зв'язку із відсутністю можливостей бути почутими компетентними органами соціальної допомоги та суб'єктами громадянського суспільства, які мають відповідні ресурси для підтримки соціально незахищених громадян.

Отже, як уже було відзначено вище, соціальна функція держави є напрямком діяльності держави, пов'язаним із мінімізацією відмінностей у доступі громадян та інших категорій осіб до суспільних благ (у вигляді різних видів капіталу – матеріально-речового, фінансового, соціокультурного, рекреаційного, освітнього та ін.). Соціальна функція реалізується з метою забезпечення стабільності (самозбереження) соціуму шляхом коригування соціальної структури (стратифікації) суспільства.

Коригування соціальної структури державою здійснюється у трьох напрямках, які пов'язані із трьома засадничими типами соціальної держави сучасного періоду:

а) у напрямку перерозподілу національного багатства не лише у вигляді економічних, але і соціокультурних та рекреаційних здобутків, охоплення соціальним протекціонізмом усіх верств населення, включаючи тих, які можна віднести до середніх та вищих;

б) у напрямку покращення становища нижчих соціальних груп, які належать до категорії соціально незахищених з метою подолання їх

маргіналізованості та включення у соціально активне життя, включаючи різноманітні види нефінансової допомоги, пов'язані із покращенням соціальної адаптивності вказаних категорій населення (психотерапевтична допомога безробітним, медична допомога особам із різними формами хворобливої залежності, організація дозвілля самотніх пенсіонерів та інвалідів війни тощо);

в) у напрямку залучення до соціальної діяльності суб'єктів громадянського суспільства – недержавних організацій, які реалізують соціальну допомогу від імені громад, релігійних і волонтерських організацій, споживчих кооперативів, щодо яких соціальна держава виступає координатором та нормотворчою інституцією.

Соціальна функція може реалізовуватися не лише для задоволення соціально-економічних та соціально-культурних потреб суспільства, але і для неприпущення такого рівня поляризованості у суспільстві, коли б економічні та соціокультурні ресурси ставали б важкодоступними для переважної більшості населення. Це означає, що соціальна функція у сучасних умовах пов'язана із правовим гарантуванням соціальної безпеки як такого стану суспільства, в якому кожен, хто перебуває на території держави, може розраховувати на допомогу та підтримку у зв'язку із частковою або повною дезадаптацією.

Перелік використаних джерел:

1. Эрхард Л. Благосостояние для всех. Нью-Йорк: Посев, 1990. 335 с.
2. Троян О.І. Соціальна справедливість як моральна основа демократичної правової соціальної держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Харків. ун-т внутр. справ. Харків, 1995. 19, с. 5–6].
3. Этциони А. Закон и общество в эпоху популизма: баланс личных прав и общего блага. Бристоль: Bristol University Press, 1997, 192, с. 144–146]